

A. ODPOVĚDNOST ZAMĚSTNANCE ZA ŠKODU

I. OBECNÁ ODPOVĚDNOST

1. Vyloučení odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou třetí osobě

§ 250 zák. práce

Zaměstnanec, který při výkonu svého zaměstnání způsobí porušením povinností z pracovního poměru škodu cizímu podniku nebo jiné třetí osobě, odpovídá jen svému zaměstnavateli, a to v rozsahu a za podmínek zák. č. 71/1958 Sb.¹

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 1960, sp. zn. 4 Cz 48/60
R 46/60

2. Odpovědnost zaměstnance za škodu způsobenou třetí osobě

§ 250 zák. práce

Zásady, podle nichž zaměstnanec, který při výkonu svého zaměstnání způsobí porušením povinností z pracovního poměru škodu cizímu podniku nebo jiné třetí osobě, odpovídá jen svému zaměstnavateli, nelze použít v případě, kdy jde o vybočení zaměstnance z povinností vyplývajících z pracovního poměru.

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 9. 2. 1961, sp. zn. 11 Co 28/61
R 57/61

3. Souvislost porušení povinností zaměstnance s plněním jeho pracovních úkolů

§ 250, 274 zák. práce

Při zodpovědnosti za škodu způsobenou zavineným porušením povinností z pracovního poměru v souvislosti s plněním pracovních úkolů nejde o akúkoľvek, teda aj len nepriamu súvislosť, ale o priamu súvislosť.

Ak pracovníci žalobcu oslavovali v sklade predajne vyplatenie odmeny za dobré umiestnenie v súťaži predajní o najlepšiu výzdobu výloh, pričom došlo k požiaru, keď žalovaná zabudla vypnúť pred opustením miestnosti elektrický rýchlovarič, na ktorom varila pre účastníkov oslavy kávu, nie je možné – pokiaľ ide o konanie žalovanej – hovoriť o zavinenom porušení povinností z pracovního poměru v priamej súvislosti s plněním pracovních úkolů.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1969, sp. zn. 6 Cz 89/68
R 65/69

4. Meze plnění pracovních úkolů zaměstnancem a přímé souvislosti s ním

§ 250, 273, 274 zák. práce

Z mezí plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním nevybočuje taková

¹ Nyní v rozsahu a za podmínek uvedených v § 250, § 251 odst. 2, § 261 a § 257 zák. práce.

činnost pracovníka, která nepostrádá místní, časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Uvedená kritéria nemají ovšem stejný význam; rozhodující je věcný (vnitřní účelový) vztah, tj. vztah činnosti, již byla způsobena škoda, k pracovním úkolům. V podstatě jde o to, zda při činnosti, již byla způsobena škoda, sledoval pracovník z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů.

Stanovisko bývalého Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, sp. zn. Cpj 87/70
R 55/71, s. 156–157

5. Odpovědnost zaměstnance za škodu vzniklou zaměstnavateli zaplacením pokuty uložené orgánem bezpečnosti práce

§ 250 zák. práce

V případech posouzení důvodnosti žaloby organizace, která se domáhá vůči pracovníkovi náhrady škody, jež jí vznikla zaplacením pokuty uložené orgánem bezpečnosti práce, je třeba se v rámci zjišťování předpokladů odpovědnosti za škodu u žalovaného pracovníka zabývat zejména tím, zda k jeho povinnostem patřilo např. provádění pravidelných revízi bezpečnosti práce, zda k závadám shledaným orgánem bezpečnosti práce skutečně došlo (vzniknou-li o tom pochybnosti), zda mohl žalovaný pracovník sám provést nebo zajistit opravy revidovaných zařízení a zda kromě žalovaného pracovníka odpovídá za vzniklou škodu případně i další jiný pracovník. Zdůvodnění žalobního návrhu tím, že žalovaný pracovník odpo-

vídá za škodu „ve značné míře“, je nepostačující.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 1989, sp. zn. 6 Cz 37/89
R 2/92

6. Povaha otázky příčinné souvislosti mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody

§ 250 zák. práce

Otázka příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím škůdce a vznikem škody je otázkou skutkovou, nikoli právní.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001
SRNS, svazek č. 14, s. 94

Z odůvodnění:

Podle § 172 odst. 1 zák. práce² zaměstnanec odpovídá zaměstnavateli za škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Předpoklady vzniku odpovědnosti zaměstnance vůči zaměstnavateli za škodu způsobenou při plnění pracovních úkolů ve smyslu citovaného ustanovení jsou porušení pracovních povinností zaměstnancem, zavinění zaměstnance ve vztahu k tomuto porušení pracovní povinnosti, vznik škody a příčinná souvislost mezi zaviněným porušením pracovních povinností a vznikem škody. Ke vzniku povinnosti k náhradě škody je zapotřebí, aby všechny předpoklady byly splněny současně; chybí-li kterýkoliv z nich, nárok, a tedy ani povinnost k zaplacení, nevzniká. V řízení o náhradu škody podle § 172 zák.

² Nyní podle § 250 odst. 1 zák. práce.

práce³ má žalobce (zaměstnavatel) procesní povinnost tvrdit (srov. § 101 odst. 1 o. s. ř.) a posléze i prokázat (srov. § 120 odst. 1 a 3 o. s. ř.) všechny uvedené předpoklady potřebné pro vznik povinnosti k náhradě škody.

O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem zaviněného porušení pracovních povinností zaměstnancem (tj. bez zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem by škoda nevznikla tak, jak vznikla). Z hlediska naplnění příčinné souvislosti jako jednoho z předpokladů odpovědnosti za škodu nemůže stačit pouhé připuštění možnosti vzniku škody v důsledku zaviněného porušení povinnosti zaměstnancem, nýbrž musí být tato příčinná souvislost najisto postavena. Zaviněné porušení pracovních povinností zaměstnancem nemusí být jedinou příčinou vzniku škody; musí však být jednou z příčin, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou. Při řešení otázky příčinné souvislosti mezi jednáním nebo opomenutím zaměstnance a vznikem škody nejde o otázku právní, nýbrž o otázku skutkovou, jež nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech. Postup při zjišťování příčinné souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, pouze z hlediska jejích příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.

Protože v případě odpovědnosti za škodu podle § 172 zák. práce⁴ jde o odpovědnost za zaviněné porušení povinností,

je třeba vždy též zkoumat (a prokazovat) zavinění jednatelů zaměstnance, jež je definováno jako psychický vztah škůdce k vlastnímu protiprávnímu jednání a ke škodě jako jeho následku. Aby se mohlo jednat o řetězec příčin a následků, v němž uvozující příčina (původní protiprávní jednání) je zároveň i příčinou následku na konci řetězce, je nezbytná přítomnost zavinění (alespoň ve formě nedbalosti) ve všech fázích řetězce příčin a následků.

7. Škoda způsobená zaviněným porušením povinností zaměstnance

§ 250, 257 zák. práce

Škoda ve smyslu ustanovení § 172 a § 179 zák. práce⁵ není pouhým souhrnem ztrát, které vznikly zaměstnavateli činností zaměstnance, nýbrž jen tou majetkovou újmou, která je důsledkem konkrétního porušení pracovních povinností a je s tímto porušením pracovních povinností v příčinné souvislosti. V případě objektivní kumulace více škodných událostí je třeba zkoumat splnění předpokladů odpovědnosti zaměstnance za škodu v každém škodním případě zvlášť.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1111/2001
SoJ č. 10/02, s. 794

Z odůvodnění:

Z principu obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu podle ustanovení § 172 odst. 1 zák. práce⁶ vyplývá, že zaměstnanec odpovídá jen za tu škodu, kterou při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním zaviněným porušením pracovních

³ Nyní podle § 250 zák. práce.

⁴ Nyní podle § 250 zák. práce.

⁵ Nyní ve smyslu ustanovení § 250 a § 257 zák. práce.

⁶ Nyní podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce.

povinností skutečně způsobil. Předpokladem pro vznik odpovědnosti zaměstnance za škodu podle citovaného ustanovení je tedy porušení povinnosti zaměstnancem, vznik škody, příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody a zavinění na straně zaměstnance.

Odvolací soud v posuzovaném případě dovodil, že žalobce porušil svou povinnost při plnění pracovních úkolů tím, že „stornoval 23 smluv“, neboť „v rozporu s vůlí svého zaměstnavatele“ přistoupil na „příkaz od podniku T.“, a že svou povinnost porušil úmyslně, protože „důvodem ke stornování smlouvy bylo, aby sám získal obchodní případy“.

Povinnosti pracovněprávního charakteru jsou stanoveny zaměstnanci právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou, popř. (důsledně vzato) pokyny vedoucích zaměstnanců, kteří jsou oprávněni na jednotlivých stupních řízení stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomuto účelu závazné pokyny. Protiprávnost na straně zaměstnance je objektivně existující rozpor mezi určitým jednáním (opomenutím určitého jednání) zaměstnance a stanovenou právní povinností (stanoveným pravidlem chování). Protiprávnost je objektivním stavem, který je nebo není dán, který může a nemusí být způsoben zaviněním zaměstnance, jeho existence sama o sobě – jinak řečeno – není závislá na subjektivním vztahu zaměstnance ke svému chování, které se příčí stanoveným pravidlům chování, a k následkům tohoto chování – škodě. Odvolací soud dospívá k závěru, že žalovaný porušil svou právní povinnost tím, že „stornoval 23 smluv“, aniž objasnil, jakou faktickou (skutkovou) a právní situaci zmíněné „stornování“ zahrnuje, se kterým právem stano-

veným pravidlem chování je zjištěný postup žalovaného v rozporu a jakými úvahami se řídil, dovodil-li, že „důvodem ke stornování smlouvy bylo, aby sám získal obchodní případy“. Neuvádí rovněž, z čeho vycházel při svém závěru, že „majetkový prospěch vyčíslený obchodním rozpětím“ (souhrnem obchodního rozpětí ve 23 obchodních případech) ušel žalobci právě v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaného; odůvodnění rozsudku odvolacího soudu v tomto směru naprosto nevyhovuje požadavkům vyplývajícím z ustanovení § 211 a § 157 odst. 2 o. s. ř. Uvedený závěr odvolacího soudu proto nemohl být v dovolacím řízení pro nedostatek důvodů přezkoumán.

Při vzniku odpovědnosti zaměstnance za škodu musí být splněny všechny předpoklady odpovědnosti za škodu současně; je proto nezbytné, aby také ve vztahu ke každé jednotlivé škodě byly splněny předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu, tedy vznik škody, porušení povinnosti, příčinná souvislost mezi vznikem škody a tímto porušením povinnosti a zavinění zaměstnance. Již z toho vyplývá, že škoda ve smyslu § 172 a 179 zák. práce⁷ nemůže být pouhým souhrnem ztrát, které vznikly zaměstnavateli činností zaměstnance, ale že škoda v tomto smyslu je vždy jen tou majetkovou újmou, která je důsledkem konkrétního porušení pracovních povinností a s tímto porušením pracovních povinností je v bezprostřední příčinné souvislosti. I když v posuzované věci mělo být 23 zakázek společnosti T., B. z., š. p., „stornováno“ dne 25. 1. 1993 „na výslovný příkaz“ tohoto podniku, jednalo se o obchodní případy zpracované jednotlivě „v průběhu roku 1992“. Proto bylo třeba přihlídnout k tomu, že se mohly naplňovat odchýlně i předpoklady odpovědnosti žalovaného za případnou škodu, a jejich splnění tudíž příslušelo zkoumat v každém případě zvlášť.

⁷ Nyní ve smyslu § 250 a 257 zák. práce.

8. Zavinění zaměstnance

§ 250 zák. práce

Zavinění lze charakterizovat jako psychický vztah jednatelů ke svému jednání, které je protiprávní, a ke škodě jako následku takového jednání. Zavinění ve formě úmyslu (úmyslné zavinění) je dáno tehdy, jestliže jednatel věděl, že škodu může způsobit a chtěl škodu způsobit (úmysl přímý), nebo tehdy, když jednatel věděl, že škodu může způsobit, a pro případ, že ji způsobí, byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý). Zavinění ve formě nedbalosti (nedbalostní zavinění) je dáno tehdy, jestliže jednatel věděl, že škodu může způsobit, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí (nedbalost vědomá), nebo tehdy, jestliže jednatel nevěděl, že škodu může způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1059/2003
SRNS, svazek č. 28, s. 26⁸

9. Obecná odpovědnost zaměstnance za škodu vzniklou schodkem na svěřených hodnotách

§ 250 zák. práce

I když zaměstnanec nepřevzal hmotnou odpovědnost za svěřené hodnoty⁹ podniku, nelze vyloučit jeho obecnou odpovědnost za vzniklý schodek na těchto hodnotách. Je tedy třeba i v takovém případě zjistit výši schodku a objasnit, jak zaměstnanec plnil své povinnosti při

provádění pracovních úkolů, a to např. při přejímání zboží, při jeho skladování, při jeho zajištění před možným poškozením nebo odcizením, při vedení administrativy provozovny, při odesílání tržeb atd.

Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 11. 11. 1959, sp. zn. 21 Co 737/59
R 32/60

10. Odpovědnost zaměstnance za škodu vzniklou neoprávněnými výplatami

§ 250 zák. práce

Vedoucí oddělení práce a mzdy, do jehož funkční náplně nespadá kontrola přítomnosti zaměstnanců na pracovišti, neodpovídá za škodu vzniklou podniku tím, že zaměstnancům byla neoprávněně vyplácena odměna za práci přesčas.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 1962, sp. zn. 2 Cz 73/62
R 10/63

Z odůvodnění:

Krajský soud shledal porušení závazku žalovaného v tom, že žalovaný při výkonu své funkce vedoucího oddělení práce a mzdy se dopustil nedbalosti, která měla za následek vznik škody. Krajský soud se však v této souvislosti měl zabývat další otázkou, zda žalovaný mohl předvídat škodlivé následky, zejména, že strážní, jimž měla být vyplácena odměna ve výši jedné třiačtyřicetiny celkového výdělku dosaženého v pravidelné pracovní době 46 hodin týdně, budou si i nadále zvyšovat počet odpracova-

⁸ Pouze právní věta. Text odůvodnění rozsudku je přístupný na internetových stránkách Nejvyššího soudu pod adresou: www.nsoud.cz.

⁹ Nyní jde o odpovědnost k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování.